

ePOOKI

OULUN AMMATTIKORKEAKOULUN TUTKIMUS- JA KEHITYSTYÖN JULKAISUT ISSN 1798-2022

ePooki 108/2020

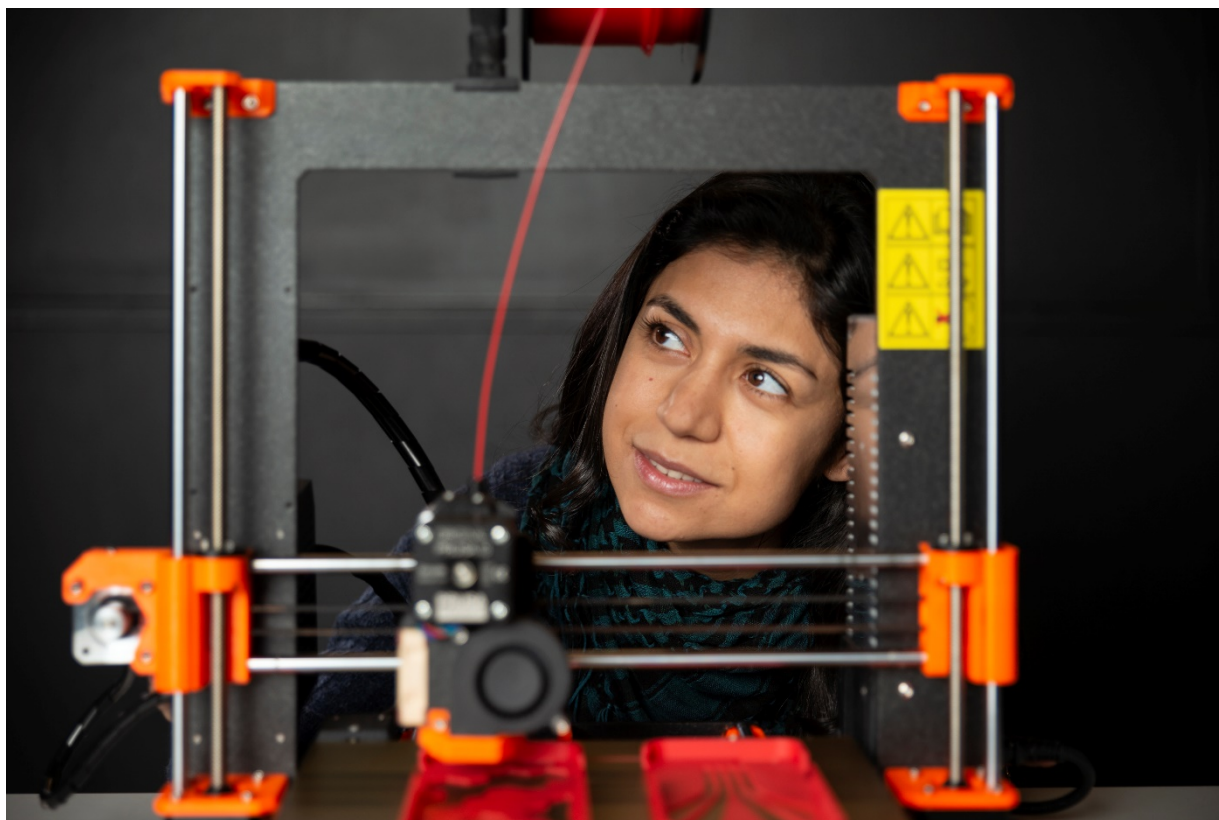
Hanketyöllä ammattien sukupuolisegregaatiota purkamassa

Orajärvi Kaisa

16.12.2020 ::

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahastoElinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Vaikka Suomea pidetään monessa suhteessa tasa-arvon mallimaana, on suomalainen työelämä yksi segregoituneimmista muihin EU-maihin verrattuna. Sukupuolten segregatio ammattialoitain on pysynyt samanlaisena 1970-luvulta saakka, vaikka maailma ja Suomi on tuossa ajassa muuttunut paljon. Miehiä tulisi saada naisvaltaisille aloille ja naisia miesvaltaisille aloille, jotta niin sanotut tasa-ammattit lisääntyisivät ja sukupuolten tasa-arvo toteutuisi paremmin eri aloilla. Ammattia valitsevien nuorten ohjaus tulisi olla sukupuolisensitiivistä, jossa otetaan huomioon rakenteissa piilevät epäkohdat. Sinä osaat! Tytöt ja teknologia -hanke pureutuu yhteen epäkohtaan: tytöt ja naiset eivät ole mukana rakentamassa tai kehittämässä tekniikkaa, johon meidän jokapäiväinen elämämme nojaa.

KUVA: Jenina Bomström/DesignInspis (2019)

Suomalaiset tytöt ovat matemaattisesti taitavia

Suomalaiset ovat aina pärjänneet hyvin PISA-tutkimuksissa, joskin trendi on ollut viime aikoina laskeva. Tulokset ovat poikkeuksetta OECD-maiden keskiarvoa ylempänä, kuten muillakin pohjoismailla. Kaikilla PISA-tutkimuksen alueilla, joita ovat lukeminen, matematiikka ja luonnontieteet, suomalaiset tytöt ovat merkittävästi parempia kuin pojat. Sama toistuu myös muissa pohjoismaissa Tanskaa lukuun ottamatta. 35,9 % suomalaisista 15-vuotiaista tytöistä näkivät itsensä työskentelevän terveydenhuoltoalalla ollessaan 30-vuotiaita. Vain 9,1 % näki itsensä samassa iässä tekniikan tai tieteen parissa. ^[1] ICT-ala ei käytännössä kiinnostanut tyttöjä laisinkaan ^[2].

Kun Sinä osaat! Tytöt ja teknologia -hankkeessa mukana olleille tytöille on esitelty PISA-tutkimuksen tietoja, ovat he olleet hämmästyneitä. Useampi koki, etteivät sovellu tekniikan aloille, koska eivät mielestään ole matemaattisesti taitavia. Luottamus omiin taitoihin sekä mielikuvat tekniikan aloista voivat ohjata nuoria tekemään päätöksiä tulevasta alastaan pelkkien olettamusten pohjalta.

Suomessa työelämä on sukupuolen mukaan segregoituneempaa kuin muissa EU-maissa. Sama näkyy myös koulutuksessa. Tekniikan ja liikenteen sekä ICT-alan koulutuksessa olevista selvä enemmistö on miehiä. Terveys- ja hyvinvointialalla sekä kasvatusalalla enemmistö on naisia. ^[3] Tekniikan alalla on huutava pula matemaattisesti taitavista työntekijöistä, mutta suomalaiset taitavat tytöt eivät valitse tekniikan aloja omakseen. Sama ongelma on myös muissa Euroopan maissa, ja olemme tilanteessa, jossa kaikkien käyttämät teknologiset laitteet ja sovellukset ovat vain toisen sukupuolen suunnittelemissa.

Microsoftin tutkimuksen mukaan tyttöjen kiinnostus LUMA-aineisiin vähenee 15 ikävuoden paikkeilla. Microsoftin tutkimuksessa annetaan viisi vaikuttavaa tekijää, jotka voisivat lisätä kiinnostusta: roolimallit, käytännön esimerkit, opettajien rohkaisu, tosielämän esimerkit ja luotto tasa-arvoiseen kohteluun. ^[4]

Tavalla ohjata ja opettaa on merkitystä

On hyvä miettiä, opetetaanko tai ohjataanko tyttöjä tai poikia eri tavalla. Ohjaus ei koulussa kuulu ainoastaan opinto-ohjaajille, vaan se kuuluu kaikille. Opettajat saattavat tuoda omalla opetuksellaan ja esimerkeillään esille omia mahdollisia ennakoasenteita ja stereotyyppisiä käsityksiä. Opetuksessa käytettävä materiaali on hyvä tarkistaa sekä kiinnittää huomiota tapaan puhua. Jos opettaja joutuu muuttamaan puhetaapaansa tai materiaaliinsa sen mukaan, onko kohteena tytöt tai pojat, on materiaalissa jo alun perin jotain väärin. Esimerkin voimaa ei myöskään kannata väheksyä. Materiaaleissa tekniikan alan edustajat ovat valittavan usein miehiä ja hoiva-alan edustajat naisia. Opettaja ja ohjaaja toimii myös itse esimerkkinä oman toimintansa kautta.

Suomalaiset nuoret valitsevat ensimmäistä kertaa tulevaa ammattia nuoruusvaiheessa 15–16 vuoden iässä. Valintana on yleensä joko ammattikoulu tai lukio. Ammattikoulun valitsemisessa on vahvemmin esillä tuleva ammatti, kun taas lukion valinneilla on vielä enemmän aikaa ammatin valinnassa. Lukion ainevalinnoilla on kuitenkin jo selkeä vaikutus toisen asteen jälkeisiin koulutusvalintoihin. Yläkoulun opinto-ohjaajalla onkin iso vastuu siitä, saavatko oppilaat tarpeeksi tietoa mahdollisista tulevista ammateista ja aloista. Myös lukion ja ammattikoulun jälkeiset opinnot on otettava huomioon. Hankkeen aikana moni ohjaaja on myöntänyt, ettei heillä ole tarpeeksi kattavaa tietoa kaikista tekniikan aloista tai niihin johtavista opintopoluista.

Ohjaajan on tiedostettava omat mahdolliset piiloasenteensa tai stereotyyppiset ajatuksensa eri aloista sekä sukupuolista. Ohjauksen on oltava sukupuolisensitiivistä tai sukupuoliherkkää ^[5]. Tämä tarkoittaa sitä, että opinto-ohjaajalla tulee olla tietoa sukupuolisosialisaatioista, sukupuolinormatiivisuudesta, sukupuolijärjestelmästä ja tasa-arvolainsäädännöstä, jotta hän kykenee tunnistamaan nuorten elämään vaikuttavia sukupuolistavia rakenteita ja prosesseja ^[6]. Vaikka tasa-arvolain pitäisi estää sukupuoleen perustuva syrjintä sekä edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa, yhteiskunnassamme kohdellaan edelleen naisia ja miehiä eri tavalla ja ylläpidetään sukupuoliin liittyviä normeja (sukupuolisosialisaatio) ^[7]. Yhteiskunnassamme on kirjoittamattomia sääntöjä, joiden mukaan ihmiset ovat joko miehiä tai naisia ja heihin liitetään ominaisuuksia sukupuolen mukaan (sukupuolinormatiivisuus) ^[8]. Sukupuolijärjestelmä ylläpitää erillisiä sukupuolirooleja ^[9]. Ohjauksessa on tiedostettava myös erilaiset rooliodotukset tai -vaatimukset, joita jotkin työympäristöt tai alat ylläpitävät ^[5]. Työpaikkailmoituksissa sekä yritysten sloganeissa on edelleen nähtävissä fraaseja, jotka viittaavat sukupuoleen: "Soittakaa tekniikan pojille", "Etsitään hyvää työmiestä".

Ohjattavaan nuoreen toimijaan vaikuttavat ympärillä olevat aikuiset, kuten vanhemmat ja opettajat kuin myös kaverit sekä media. Aikuiset toimivat roolimalleina ja voivat siten vaikuttaa joko stereotyyppisiä vahvistaen tai purkaen. Yritysten ja koulutusorganisaatioiden kuvilla viestitään vahvasti alojen sukupuolirakenteesta. Sukupuolittuneet rakenteet, kuten ammattien sukupuolten segregatio eivät tee esimerkiksi tytöille tekniikan aloja houkutteleviksi. Ohjauksella ei saada olemassa olevia rakenteita purettua, mutta voidaan auttaa toimijaa

tiedostamaan sekä arvioimaan, mikä mahdollisesti ohjaa hänen valintojansa sukupuolen ja siihen liitettävien odotusten sekä oletusten perusteella.

Sinä osaat! vie tytöt teknologia-TET-jaksoille ja kouluttaa opettajia

Sinä osaat! Tytöt ja teknologia -hanke käynnistyi vuoden 2018 lopulla. Hankkeen päätoteuttajana toimii Oulun ammattikorkeakoulu Oy hankekumppaninaan KoulutusAvain Oy. Hanke sai kansainvälisen ESR-rahoituksen Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukselta ja hankkeen kansainvälisenä kumppanina toimii belgialainen Technisch Heilig-Hartinstituut. Kolmivuotisen hankkeen tavoitteena on tuoda tekniikan aloja enemmän tutuiksi tytöille, jotka ovat peruskoulun yhdeksännellä luokalla ja toisella asteella. Samanaikaisesti hanke kouluttaa opettajia ja ohjaajia ottamaan huomioon sukupuolten segregatiion vaikutukset koulutuksessa sekä työelämässä ja tunnistamaan omia piiloasenteita, jotka voivat vaikuttaa ohjaukseen ja opetukseen. Hankkeessa otetaan huomioon myös yritykset, joille tuotetaan materiaalia ja joiden kanssa tehdään yhteistyötä. Hankkeen toimet kohdistuvat ensisijaisesti hankkeeseen valikoituihin pilottikouluihin, joita on Oulun ja Kainuun alueilla. ^[9]

Kuten Microsoftin tutkimus osoitti, tytöt tarvitsevat roolimalleja sekä käytännön kokemuksia. Hankkeessa on järjestetty tytöille teknologiatyöpajoja, teknologia-TET-paikkoja teknologiyrityksiin sekä yritysvierailuja. [Sinä osaat -portaaliin](#) on kertynyt roolimallien uratarinoita sekä tyttöjen omia kokemuksia teknologia-TETistä. Teknologia-TETin ensimmäinen kierros järjestettiin syksyllä 2019. Yrityksiä ohjeistettiin tarjoamaan tytöille teknologia-TET-paikkaa, jossa he pääsisivät oikeasti kokeilemaan teknologiatyötä ja osallistumaan yrityksen tuotekehitykseen ja toimintaan.

Teknologiatyöpajoja hankkeessa ehdittiin järjestää keväällä 2019, mutta kaikki keväälle 2020 suunnitellut ja sovitut työpajat jouduttiin perumaan koronapandemian vuoksi. Osa työpajoista onnistuttiin muuttamaan videomuotoisiksi materiaaleiksi, joita opettajat ja opinto-ohjaajat voivat käyttää omassa opetuksessaan.

Opettajille ja ohjaajille on tarjolla koulutusta, jossa annetaan tietoa segregatiosta, eri tekniikan aloista, tulevaisuuden ammateista sekä opetuksen ja ohjauksen kehittämisestä. Kansainvälisen kumppanin kanssa hankkeessa tehdään yhteiset mallit opettajien koulutukseen, työpajojen järjestämiseen sekä yritysten materiaaleihin.

Teknologia-alojen laajuus ja mahdollisuudet ovat ammattia valitseville nuorille epäselviä. Ammatteihin liittyy monesti ennakkoluuloja ja stereotyyppioita, jotka ehkä estävät alalle hakeutumisen. Lisäksi monella voi olla ajatus siitä, mitä häneltä odotetaan naisena tai miehenä. Tiedon lisääminen aloista ja segregatiosta voisi auttaa nuoria valitsemaan alan, joka ei ole sidoksissa sukupuoleen. Työpajoissa ja TET-jaksoilla teknologian parissa tapahtuneet onnistumiset lisäävät tyttöjen itseluottamusta sekä hälventävät ajatusta teknologian sukupuolittuneisuudesta. Sinä osaat -hankkeessa keskitytään tyttöihin ja teknologia-aloihin, mutta yhtä tärkeää on ohjata poikia sosiaali- ja terveysalalle. Palveluista ja tuotteista tulee poikkeuksetta parempia, kun niiden takana on moninainen ryhmä osajia. Työ ei kysy sukupuolta.

Sinä osaat! Tytöt ja teknologia -hanke

Päätoteuttaja: Oulun ammattikorkeakoulu Oy

Hankekumppani: KoulutusAvain Oy
Kansainvälinen hankekumppani: Technisch Heilig-Hartinstituut, Belgia

Toiminta-aika: 1.10.2018–30.9.2021

Rahoittaja: ESR, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus

Hankkeen tavoitteet:

Hanke tuo tekniikan aloja tutummaksi tytöille työpajojen, koulutusten sekä koulutusmateriaalin kautta. Hankkeen myötä vahvistetaan tyttöjen luottamusta osaamiseensa ja innostusta hakeutua opiskelemaan teknologia-alaa.

Hankkeen kohderyhmät ovat tytöt (9-luokkalaiset ja toisella asteella opiskelevat), opetus- ja ohjaushenkilöstö sekä yritykset ja työnantajat. Välillisiä kohderyhmiä ovat vaikuttajat ja päättäjät, vanhemmat ja huoltajat sekä media.

Hankkeen aikana toteutetaan yhteistä koulutusta ja työpajoja opetus- ja ohjaushenkilöstöille sekä tuotetaan

koulutus- ja muuta materiaalia, johon myös opettajia ja ohjaajia osallistetaan. Yrittäjyyskasvatusta järjestetään tytöille yhteistyössä yritysten kanssa.

Hankkeen pitkän tähtäimen vaikutuksena naisten osaaminen tulee esille laajasti teknisten innovaatioiden suunnittelussa ja toteuttamisessa koko Suomessa. Tällä on merkittävä positiivinen vaikutus koko kansantalouteen ja kilpailukykyyn.

Lähteet

1. [^]OECD. 2019. PISA 2018 Results (Volume II): Where All Students Can Succeed. Hakupäivä 18.11.2020.
<https://www.oecd-ilibrary.org/sites/b5fd1b8f-en/index.html?itemId=/content...>
2. [^]OECD. 2019. Finland - Country Note - PISA 2018 Results. Hakupäivä 18.11.2020.
https://www.oecd.org/pisa/publications/PISA2018_CN_FIN.pdf
3. [^]Tilastokeskus. 2020. Sukupuolten tasa-arvo. Hakupäivä 25.10.2020.
<https://www.tilastokeskus.fi/tup/tasaarvo/koulutus#segregaatio>
4. [^]Microsoft. Why Europe's girls aren't studying STEM. Hakupäivä 8.11.2020.
<https://news.microsoft.com/europe/features...>
5. ^{^ ab}Korhonen, P-K. 1998. Sukupuoli, elämäntilanne ja ohjaus. Sukupuolisensitiivisen ohjauksen opetussuunnitelman kehittämistyön teoreettiset ja pedagogiset perusteet, Helsingin yliopisto, Vantaan täydennyskoulutuslaitos.
6. [^]Juutilainen, P-K. 2003. Elämään vai sukupuoleen ohjausta? Tutkimus opinto-ohjauskeskustelun rakentumisesta prosessina. Väitöskirja. Joensuun yliopisto. Hakupäivä 24.11.2020.
<http://urn.fi/URN:ISBN:952-458-330-5>
7. ^{^ ab}Teräs, L. 2005. Sukupuolikäsityksen rakentuminen. Teoksessa M-L. Haataja, T. Hurskainen, E. Leinonen, R. Leinonen, J. Matinmikko, M-R. Tervonen & L. Teräs (toim.) Opetuksen ja ohjauksen tasa-arvoiset käytännöt – sukupuolen huomioiva opas kasvatuksen arkeen. Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus, WomenIT-projekti.
8. [^]Seta ry. Sateenkaarisanasto. Hakupäivä 8.11.2020.
<https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>
9. [^]Sinä osaat! Tytöt ja teknologia -hankkeen portaali. Hakupäivä 14.11.2020.
<https://www.sinaosaat.fi/>

Metatiedot

Nimeke: Hanketyöllä ammattien sukupuolisegregaatiota purkamassa

Tekijä: Orajärvi Kaisa

Aihe, asiasanat: ammatinvalinnanohjaus, ammatinvalinta, koulutusvalinnat, naiset, projektit, segregatio, tasa-arvokasvatus, teknologiakasvatus, tytöt, työelämä

Tiivistelmä: Suomalainen työelämä on sukupuolen mukaan segregoitunutta. Tekniikan ja liikenteen sekä ICT-alan koulutuksessa ja ammateissa olevat ovat suurin osa miehiä, kun samaan aikaan sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa ja ammateissa olevat ovat naisia. PISA-tutkimusten mukaan tytöt ovat poikia merkittävästi parempia matematiikassa ja luonnontieteissä. Tämä ei kuitenkaan näy jatkokoulutukseen hakeutumisessa.

Tavalla ohjata ja opettaa on merkitystä. Ohjaajan ja opettajan tulee tiedostaa mahdolliset omat ennakoasenteet tai stereotyyppiset ajatusmallit. Opetuksessa käytettävä materiaali on hyvä tarkistaa sekä kiinnittää huomiota tapaan puhua. Ohjauksessa tulee ottaa huomioon, että naisia ja miehiä kohdellaan yhteiskunnassamme eri tavalla ja sukupuoliin liitetään edelleen normeja, jotka vaikuttavat nuorten elämään sekä mahdollisesti myös ammatinvalintaan.

Sinä osaat! Tytöt ja teknologia -hanke tuo tekniikan aloja tutummaksi tytöille Teknologia TET -jaksojen, teknologiatyöpajojen ja yritysvierailujen kautta. Tytöille tuodaan tietoa eri tekniikan aloista, jotta tulevan ammatin valinta perustuisi tietoon ja kokemukseen eikä mielikuviin. Hankkeessa järjestetään myös koulutusta ja materiaalia opettajille ja ohjaajille.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamääre: Julkaistu 2020-12-16

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe20201209100101>

Kieli: suomi

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: CC BY-NC-ND 4.0

Näin viittaat tähän julkaisuun

Orajärvi, K. 2020. Hanketyöllä ammattien sukupuolisegregaatiota purkamassa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 108. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe20201209100101>.